

Załącznik
do Uchwały Nr XXXII/542/21
Sejmiku Województwa Podkarpackiego
z dnia 15 lutego 2021 r.

WOJEWÓDZKI PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA NARKOMANII NA ROK 2021

(kontynuacja WPPN na lata 2017 - 2020)

**WOJEWÓDZKI PROGRAM
PRZECIWDZIAŁANIA NARKOMANII
NA ROK 2021
(kontynuacja WPPN na lata 2017 - 2020)**

Rzeszów
2021

SPIS TREŚCI

SPIS TREŚCI	2
WSTĘP	3
1. PODSTAWY PRAWNE WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA NARKOMANII	5
2. CELE, ZADANIA PROGRAMU I WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA CELÓW	7
3. ADRESACI PROGRAMU.....	11
4. SPOSÓB REALIZACJI, FINANSOWANIE, MONITORING I EWALUACJA	12
4.1. Sposób realizacji Programu	13
4.2. Finansowanie Programu	14
4.3. Monitorowanie i ewaluacja Programu	14

WSTĘP

Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2021 stanowi kontynuację Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017 – 2020.

Wszędzie tam gdzie w dokumencie mowa jest o latach 2017 – 2020, należy rozumieć także rok 2021.

Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017- 2020 (zwany dalej: Programem) jest wypełnieniem zapisu art. 9 ust. 1 Ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2020 r., poz. 2050 t.j.), który mówi, że organ wykonawczy Samorządu Województwa:

- 1) odpowiada za przygotowanie projektu Wojewódzkiego Programu i jego realizację oraz koordynację;**
- 2) udziela pomocy merytorycznej podmiotom realizującym zadania objęte Wojewódzkim Programem;
- 3) współdziała z innymi organami administracji publicznej w zakresie przeciwdziałania narkomanii.
- 4) Wojewódzki Program jest realizowany przez jednostkę wskazaną w tym programie.

Nad Programem pracowali przedstawiciele kluczowych instytucji i organizacji, zaangażowanych w profilaktykę i przeciwdziałanie uzależnieniom na terenie Województwa Podkarpackiego (Zespół Roboczy powołany Zarządzeniem nr 7A/2016 z dnia 10 lutego 2016 r. oraz 33A/2016 z dnia 1 lipca 2016 r. Dyrektora Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Rzeszowie), w oparciu o aktualnie obowiązujące akty prawne oraz dotychczasowe doświadczenia w realizacji poprzednich Programów Wojewódzkich.

Celem głównym Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017 – 2020 jest **ograniczenie używania środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych oraz nowych substancji**

psychoaktywnych i związanych z tym problemów społecznych i zdrowotnych na terenie województwa podkarpackiego.

Program określa też cel operacyjny oraz 5 celów szczegółowych, którym przypisano odpowiednie zadania mające doprowadzić do realizacji przyjętych założeń.

Zarówno cel operacyjny jak i cele szczegółowe oraz zadania określone do realizacji w Programie są obligatoryjne i wynikają z założeń Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016 – 2020, a w szczególności wchodzącego w jego skład Krajowego Programu Przeciwdziałania Narkomanii.

W związku z powyższym zrezygnowano z zamieszczenia w treści Programu diagnozy zjawiska narkomanii na terenie województwa podkarpackiego. Raport o narkotykach i narkomanii sporządzany jest corocznie przez Eksperta Wojewódzkiego do spraw informacji o narkotykach i narkomanii - dostępny jest na stronie internetowej Samorządu Województwa Podkarpackiego: www.podkarpackie.pl, zakładka: Zdrowie; Raporty, analizy. Ponadto raporty z przeprowadzanych przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie badań dotyczących zjawiska narkomanii zamieszczane są na stronie internetowej ROPS: www.rops.rzeszow.pl, zakładka: Profilaktyka uzależnień; Informacje, raporty, badania.

Program ma charakter długofalowy, obejmuje lata 2017 – 2020. W miarę potrzeb i sytuacji społecznej ujęte w nim działania na rzecz przeciwdziałania narkomanii mogą ulec zmianom i udoskonaleniom.

1. PODSTAWY PRAWNE WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA NARKOMANII

Ustawy:

- ❖ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2020 r., poz. 2050 t.j.);
- ❖ Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2365 z późn. zm.);
- ❖ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2019 r., poz. 2277, z późn. zm.);
- ❖ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2020 r., poz. 218, z późn. zm.);
- ❖ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2020 r., poz. 1876, z późn. zm.);
- ❖ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2020 r., poz. 176 t.j.);
- ❖ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2020 r., poz. 1668, z późn. zm.);
- ❖ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2020 r. poz. 920, t.j.);
- ❖ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 713, z późn. zm.);
- ❖ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2020 r., poz. 360, z późn. zm.);
- ❖ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2020 r., poz. 1327, z późn. zm.);
- ❖ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2020 r., poz. 1444, z późn. zm.);
- ❖ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1359, t.j.);
- ❖ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2020 r. poz. 30, z późn. zm.);
- ❖ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2020 r., poz. 1057 z późn. zm.);

- ❖ Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2019 r., poz. 2019, z późn. zm.).

Programy krajowe:

- ❖ Narodowy Program Zdrowia na lata 2016 – 2020 (Dz. U. 2016 poz. 1492).

Założenia wojewódzkie:

- ❖ Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030 (Uchwała XXVII/458/20 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 września 2020 r.).

Dokumenty z którymi koresponduje Program:

- ❖ Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na rok 2021;
- ❖ Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2021.

2. CELE, ZADANIA PROGRAMU I WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘCIA CELÓW

CEL GŁÓWNY
OGRANICZENIE UŻYWANIA ŚRODKÓW ODURZAJĄCYCH, SUBSTANCJI PSYCHOTROPOWYCH, ŚRODKÓW ZASTĘPCZYCH ORAZ NOWYCH SUBSTANCJI PSYCHOAKTYWNYCH I ZWIĄZANYCH Z TYM PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH I ZDROWOTNYCH NA TERENIE WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO

CEL OPERACYJNY
PROFILAKTYKA I ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW ZWIĄZANYCH Z UŻYCIEM SUBSTANCJI PSYCHOAKTYWNYCH, UZALEŻNIENIAMI BEHAWIORALNYMI I INNYMI ZACHOWANIAM RYZYKOWNYMI

CELE SZCZEGÓŁOWE	
Zadania	Wskaźniki realizacji
1. WSPIERANIE DZIAŁAŃ EDUKACYJNYCH I INFORMACYJNYCH WŚRÓD DZIECI, MŁODZIEŻY I DOROSŁYCH W OBSZARZE PROBLEMATYKI ZWIĄZANEJ Z UŻYCIEM ŚRODKÓW ODURZAJĄCYCH, SUBSTANCJI PSYCHOAKTYWNYCH, ŚRODKÓW ZASTĘPCZYCH I NOWYCH SUBSTANCJI PSYCHOAKTYWNYCH.	
1.1 Prowadzenie działań edukacyjnych, w tym kampanii społecznych adresowanych do różnych grup docelowych, w szczególności do dzieci, młodzieży i rodziców na temat zagrożeń wynikających z używania: - środków odurzających, - substancji psychotropowych, - środków zastępczych, - nowych substancji psychoaktywnych, - z pozamedycznego stosowania produktów leczniczych, których używanie może prowadzić do uzależnienia.	- liczba przeprowadzonych kampanii społecznych, - liczba wydanych publikacji, - liczba opracowanych i upowszechnionych: materiałów, ulotek i plakatów, - liczba wyemitowanych: audycji radiowych i telewizyjnych, reklam, - liczba odbiorców kampanii
1.2 Upowszechnienie informacji na temat dostępu do działań: - profilaktycznych,	- liczba opracowanych i upowszechnionych materiałów informacyjnych,

- interwencyjnych, - pomocowych - placówek leczenia dla osób zagrożonych uzależnieniem lub uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych i nowych substancji psychoaktywnych oraz ich rodzin przez tworzenie, bieżącą aktualizację baz danych i ich udostępnianie.	- liczba utworzonych, upowszechnionych, zaktualizowanych baz danych,
2. WSPIERANIE ROZWOJU KADR UCZESTNICZĄCYCH W REALIZACJI ZADAŃ Z ZAKRESU PRZECIWDZIAŁANIA NARKOMANII	
2.1 Podnoszenie kompetencji osób pracujących z dziećmi i młodzieżą dotyczących wczesnego rozpoznania zagrożenia używania: - środków odurzających, - substancji psychotropowych, - środków zastępczych, - nowych substancji psychoaktywnych oraz umiejętności i podejmowania interwencji profilaktycznej.	- liczba przeprowadzonych szkoleń w województwie, - liczba przeszkolonych osób.
2.2 Szkolenie grup zawodowych, w szczególności takich jak: - lekarze psychiatry, - lekarze podstawowej opieki zdrowotnej, - pielęgniarki i położne podstawowej opieki zdrowotnej, - specjaliści terapii uzależnień, - psychologów w zakresie tematyki uzależnień od środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych i nowych substancji psychoaktywnych oraz skutecznych interwencji i programów profilaktycznych i leczniczych.	- liczba przeprowadzonych szkoleń w województwie, - liczba przeszkolonych osób z każdej ze służb lub podmiotów.
2.3 Prowadzenie działań edukacyjnych i szkoleniowych dotyczących strategii rozwiązywania problemów wynikających z używania środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych i nowych substancji psychoaktywnych, kierowanych w szczególności do przedstawicieli organizacji pozarządowych i JST.	- liczba przeprowadzonych działań edukacyjnych w województwie, - liczba przeprowadzonych szkoleń w województwie, - liczba przeszkolonych osób, - liczba i nakład materiałów edukacyjnych.

3. WSPARCIE DZIAŁAŃ PROFILAKTYCZNYCH	
3.1 Wsparcie działań profilaktyki uniwersalnej	
3.1.1 Poszerzenie i udoskonalenie oferty, upowszechnienie oraz wdrażanie programów profilaktyki o naukowych podstawach lub potwierdzonej skuteczności adresowanych do: - dzieci i młodzieży w wieku szkolnym, - osób dorosłych w tym programów profilaktyki, które biorą pod uwagę wspólne czynniki chroniące i czynniki ryzyka używania substancji psychotropowych i innych zachowań ryzykownych, w tym w szczególności zalecanych w ramach Systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego.	- liczba osób objętych programami, - ilość wdrożonych programów, - ilość udoskonalonych programów, - liczba szkoleń, - liczba przeszkolonych osób.
3.1.2 Poszerzenie i udoskonalenie oferty, upowszechnienie oraz wdrażanie programów o naukowych podstawach lub potwierdzonej skuteczności rozwijających kompetencje wychowawcze i profilaktyczne rodziców i osób pracujących z dziećmi i młodzieżą, sprzyjające kształtowaniu postaw i zachowań prozdrowotnych dzieci i młodzieży.	- liczba osób objętych programami, - ilość wdrożonych programów, - ilość udoskonalonych programów, - liczba szkoleń, - liczba przeszkolonych osób.
3.2 Wsparcie działań profilaktyki selektywnej	
3.2.1 Poszerzenie i udoskonalenie oferty i wspieranie programów o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności realizowanych w miejscach o zwiększonym ryzyku używania środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych i nowych substancji psychoaktywnych (np. miejsca rekreacji, imprezy muzyczne, kluby).	- liczba programów objętych wsparciem, - ilość wdrożonych programów, - liczba miejsc / osób objętych programami, - ilość udoskonalonych programów.
3.2.2 Poszerzenie i udoskonalenie oferty i wspieranie realizacji programów wczesnej interwencji i profilaktyki selektywnej, w szczególności zalecanych w ramach Systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego, adresowych do środowisk zagrożonych,	- liczba programów objętych wsparciem, - ilość wdrożonych programów, - liczba odbiorców programów.

w szczególności dzieci i młodzieży ze środowisk zmarginalizowanych, zagrożonych demoralizacją, wykluczeniem społecznym oraz osób używających środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych i nowych substancji psychoaktywnych w sposób okazjonalny.	
3.3 Wsparcie działań profilaktyki wskazującej	
3.3.1 Poszerzenie i udoskonalenie oferty i wspieranie realizacji programów profilaktyki wskazującej o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności adresowanych do jednostek lub grup wysoce narażonych na czynniki ryzyka, w szczególności do osób używających środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych i nowych substancji psychoaktywnych w sposób szkodliwy, w tym w szczególności zalecanych w ramach Systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego.	- liczba programów objętych wsparciem, - ilość wdrożonych programów, - liczba odbiorców programów.
3.4. Ewaluacja zadań oraz aktualizacja i upowszechnienie standardów profilaktyki	
3.4.1 Upowszechnienie standardów jakości w zakresie profilaktyki narkomanii	- liczba zadań poddanych ewaluacji - liczba zaktualizowanych i upowszechnionych standardów w zakresie profilaktyki narkomanii.
4. REDUKCJA SZKÓD, REHABILITACJA I REINTEGRACJA SPOŁECZNA	
4.1. Zwiększenie dostępności do opieki zdrowotnej i programów podnoszących jakość życia osób używających szkodliwie i uzależnionych	
4.1.1 Wspieranie realizacji programów redukcji szkód zdrowotnych i społecznych wśród osób używających szkodliwie i uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych i nowych substancji psychoaktywnych, obejmujące m.in.: - działalność edukacyjną, - wsparcie społeczne i socjalne, - programy wymiany igieł i strzykawek (zapobieganie zakażeniom przenoszonym drogą krwi – HIV, HBV, HCV itd.),	- liczba programów objętych wsparciem, - liczba osób objętych programami, - liczba i nakład materiałów edukacyjnych.

- testowanie w kierunku zakażeń krwiopochodnych (HIV, HBV i HCV).	
4.1.2 Wspieranie sieci hosteli i mieszkań readaptacyjnych dla osób w trakcie leczenia lub po jego zakończeniu.	- liczba wspartych hoteli i mieszkań readaptacyjnych.
4.1.3 Wspieranie dostępu do leczenia ambulatoryjnego dla osób używających szkodliwie i uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych i nowych substancji psychoaktywnych.	- liczba wspartych usług / świadczeń - liczba osób objętych wsparciem.
4.1.4 Wspieranie programów reintegracji społecznej i zawodowej osób uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych i nowych substancji psychoaktywnych.	- liczba programów objętych wsparciem, - liczba osób objętych programami.
4.1.5 Wspieranie działań zmierzających do aktywizacji zawodowej i społecznej osób uzależnionych od środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych i nowych substancji psychoaktywnych lub zwiększenie dostępności do istniejących form wsparcia.	- liczba wspartych działań, - liczba osób objętych programami.
5. MONITOROWANIE SYTUACJI EPIDEMIOLOGICZNEJ W ZAKRESIE UŻYWANIA ŚRODKÓW ODURZAJĄCYCH, SUBSTANCJI PSYCHOTROPOWYCH I NSP ORAZ POSTAW SPOŁECZNYCH I REAKCJI INSTYTUCJONALNYCH	
5.1 Wsparcie realizacji / realizacja badań ilościowych na populacji generalnej i wśród młodzieży szkolnej (m.in. ESPAD, „Młodzież”), prowadzonych co najmniej co cztery lata według metodologii EMCDDA.	- liczba wspartych badań, - liczba raportów, publikacji, analiz z wynikami dot. przeprowadzonych badań.

3. ADRESACI PROGRAMU

Działania Programu adresowane są do osób fizycznych i prawnych realizujących zadania z zakresu problematyki związanej z używaniem środków odurzających, substancji psychoaktywnych, środków zastępczych i nowych substancji psychoaktywnych w społecznościach lokalnych, do osób uzależnionych i ich rodzin oraz wszystkich mieszkańców województwa podkarpackiego.

Program jest skierowany w szczególności do:

- dzieci i młodzieży, w tym m.in. z grup podwyższonego ryzyka, ze środowisk zagrożonych z powodu dysfunkcji lub sytuacji społeczno-psychologicznej, a także ich rodziców i opiekunów,
- osób dorosłych z grup ryzyka,
- rodzin z problemem narkomanii,
- osób uzależnionych od środków psychoaktywnych i współuzależnionych,
- kierowców prowadzących pojazdy pod wpływem środków psychoaktywnych,
- osób zajmujących się przeciwdziałaniem narkomanii i pomocą osobom i rodzinom z problemem uzależnienia od narkotyków,
- podmiotów publicznych, społecznych i prywatnych działających w obszarze przeciwdziałania narkomanii.

4. SPOSÓB REALIZACJI, FINANSOWANIE, MONITORING I EWALUACJA

4.1. Sposób realizacji Programu

Zgodnie z zapisami ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, Zarząd Województwa odpowiada za koordynację przygotowania i realizację programu, udziela pomocy merytorycznej instytucjom i osobom fizycznym realizującym zadania objęte tym programem oraz współdziała z innymi organami administracji publicznej w zakresie rozwiązywania problemów uzależnień od środków psychoaktywnych.

Zarząd Województwa Podkarpackiego realizuje ww. zadania poprzez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie oraz Eksperta Wojewódzkiego ds. Informacji o Narkotykach i Narkomanii Województwa Podkarpackiego.

Zadania Eksperta Wojewódzkiego do spraw informacji o narkotykach i narkomanii przewidziane do wykonania w ramach Programu określa szczegółowo art. 9 pkt. 7 Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2020 roku, poz. 2050 t.j.).

Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii realizowany będzie w planie czteroletnim, ze względu na długofalowe skutki (efekty) zadań przyjętych do realizacji i obejmuje on lata 2017 – 2020.

Cele Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017 – 2020 będą realizowane w formie pracy ciągłej przez cały okres realizacji Programu.

Program ma charakter ramowy i może ulec modyfikacji w trakcie jego realizacji w przypadku np. nowelizacji zapisów ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii.

Zadania przewidziane do wykonania w ramach Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017 – 2020 realizowane będą poprzez współpracę z innymi podmiotami, organami administracji publicznej działającymi w obszarze przeciwdziałania narkomanii oraz organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2020 roku, poz. 1057 z późn. zm.).

Inni partnerzy zewnętrzni w realizacji Programu to m.in:

- ✓ Wojewoda Podkarpacki,
- ✓ Policja,
- ✓ Państwowa Inspekcja Sanitarna,
- ✓ Instytucje naukowe,
- ✓ Samorządy powiatowe i gminne województwa podkarpackiego,
- ✓ Organy wymiaru sprawiedliwości
- ✓ Służby utrzymania prawa i porządku,
- ✓ Kuratorium Oświaty,
- ✓ Służba Zdrowia,
- ✓ Inne podmioty działające w obszarze przeciwdziałania narkomanii.

4.2. Finansowanie Programu

System finansowania Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017 - 2020 zakłada, iż:

1. Uchwałą budżetową Samorządu Województwa Podkarpackiego określa się wysokość środków przeznaczonych na realizację Programu na dany rok.
2. Źródła finansowania Programu:
 - ❖ środki Samorządu Województwa Podkarpackiego
(środki pochodzące z budżetu Województwa Podkarpackiego oraz/i/lub środki pochodzące z opłat pobieranych za wydawanie zezwoleń na obrót hurtowy napojami alkoholowymi o zawartości alkoholu do 18% alkoholu, wydawanymi przez Marszałka Województwa zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości przeciwdziałaniu alkoholizmowi),
 - ❖ środki Unii Europejskiej;
 - ❖ inne źródła zewnętrzne.

4.3. Monitorowanie i ewaluacja Programu

Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017 – 2020 będzie monitorowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie corocznie

poprzez analizę sprawozdań złożonych przez podmioty realizujące zadania określone w Programie.

Informacja o realizacji Programu corocznie przyjmowana będzie przez Sejmik Województwa Podkarpackiego.

Program podlegał będzie ewaluacji, która dokona zostanie przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie.

Wnioski z monitoringu oraz ewaluacji Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2017 – 2020 będą stanowić podstawę do ewentualnej modyfikacji ujętych w nim celów i zadań lub opracowaniu nowych celów i zadań adekwatnych do sytuacji.